



**UNDERVISNINGS
MINISTERIET**
STYRELSEN FOR
UNDERVISNING OG KVALITET

Vejledning til folkeskolens prøver i valgfaget håndværk og design – 7.-9. klasse

Indhold

Formål med vejledningen	3
Prøvegrundlag	3
Prøveforberedende undervisning i valgfaget håndværk og design.....	3
Generelt	4
Censor/censur	4
Prøveform- og prøveforløb	4
Prøveoplæg	6
Eksempler på prøveoplæg	6
Tema: Sundhed – Hvordan kan vi skabe et produkt, som tilgodeser glæden ved at bevæge sig?	7
Hjælpeidler.....	7
Bedømmelse	8
Karakteristik af den fremragende præstation (12).....	8
Karakteristik af den gode præstation (7)	8
Karakteristik af den tilstrækkelige præstation (02)	8
Prøve på særlig vilkår og fritagelse	9
Fritagelse for aflæggelse af en obligatorisk prøve.....	9
Bilag 1	10

Formål med vejledningen

Formålet med denne vejledning er at forklare og uddybe de krav, der stilles i prøvebekendtgørelsen i faget, således at skolens ledelse og faglærer kan få svar på de prøverelaterede spørgsmål, der måtte være i forbindelse med forberedelse og afholdelse af folkeskolens prøver.

Vejledningen tydeliggør den sammenhæng, der er mellem prøvebekendtgørelsen og folkeskolens formål, fagformål, kompetencemål, færdigheds- og vidensområder i Fælles Mål og den vejledende læseplan for faget, således at skolens ledelse og faglærer kan få svar på evt. prøverelaterede spørgsmål.

Kravene i valgfaget håndværk og design, som de er beskrevet i Fælles Mål og prøvebekendtgørelsen, danner grundlaget for tilrettelæggelsen af prøverne i håndværk og design - valgfag. Ifølge folkeskolelovens § 18, stk. 3, skal undervisningens indhold fastlægges således, at kravene ved prøverne i de enkelte fag kan opfyldes.

Eleverne skal inden prøverne orienteres om prøvekravene og vurderingskriterierne og om, hvordan prøvernes enkelte dele vil foregå.

Læs mere i:

- Prøvebekendtgørelsen: <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=202890>
- Fagbilaget for håndværk og design - valgfag: Bagerst i denne vejledning
- Fælles Mål for håndværk og design - valgfag i 7.-9. klasse: <https://www.emu.dk/omraade/gsk-l%C3%A6rer/ffm/h%C3%A5ndv%C3%A6rk-og-design-valgfag>
- Læseplanen for håndværk og design – valgfag i 7.-9. klasse: <https://www.emu.dk/modul/h%C3%A5ndv%C3%A6rk-og-design-valgfag-m%C3%A5l-l%C3%A6seplan-og-vejledning>
- Karakterbekendtgørelsen: <https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=167998>
- Yderligere information og vejledning om prøveafholdelse kan læses i prøvemappen: <http://www.uvm.dk/Uddannelser/Folkeskolen/Folkeskolens-proever>

Prøvegrundlag

Grundlaget for undervisningen i håndværk og design er fagets formål, kompetenceområder og -mål, færdigheds- og vidensmål samt den vedtagne læseplan. Læreren kan udarbejde sin årsplan på dette grundlag. Årsplanen er de indholdsvalg, læreren har foretaget på baggrund af læseplanen og i samarbejde med eleverne.

Prøveforberedende undervisning i valgfaget håndværk og design

Folkeskoleloven giver mulighed for at tilbyde valgfaget håndværk og design fra 7. klasse. Valgfaget er et 2-årigt prøvefag.

I henhold til folkeskolelovens § 14, stk. 3, kan en elev ved afslutningen af undervisningen på 9.

klassetrin indstille sig til folkeskolens prøver i valgfaget håndværk og design, hvis eleven har gennemført undervisningen i det pågældende skoleår.

Prøven i håndværk og design er valgfri og kan gennemføres ved afslutningen af 8. eller 9. klassetrin. Indstilling til prøve træffes af eleven efter samråd med forældrene. Eleverne skal have fulgt undervisningen i to år eller i et sådant omfang, at kravene ved prøverne kan opfyldes. Det er skolens leder, der afgør, om kravene til prøven kan opfyldes. Skolen foretager indstillingen til prøven for de elever, der ønsker at aflægge prøve til Kvalitets- og Tilsynsstyrelsen.

Undervisningen i valgfaget skal bygge på fagets formål, kompetencemål, færdigheds- og vidensmål og være en fortsættelse af læseplanen. Det fremgår af vejledningen til Fælles Mål 2014, at undervisningen skal bygge på det obligatoriske forløb og være en dybtgående beskæftigelse med designprocesser, materiale- og værktøjskendskab, teknikker og redskaber, der er kendetegnende for faget i en materiel kontekst og som er kendetegnet igennem designprocesser.

Generelt

Prøven tilrettelægges med henblik på at dokumentere graden af målopfyldelse i forhold til Fælles Mål 2014.

Den eller de lærere, der er ansvarlig for undervisningen, er eksaminator(er) ved prøven.

Det er et krav, at eleverne bliver gjort bekendt med de praktiske og proceduremæssige forhold vedrørende prøven, blandt andet prøvetidspunkter, frist for tilmelding og betingelser for at deltage. Endvidere skal skolens leder sørge for, at eleverne er bekendt med regler om udeblivelse fra prøven, anvendelse af hjælpemidler, konsekvenser af at komme for sent samt klageprocedure og klagefrister.

Prøven er offentlig. Skolens leder kan fravige denne bestemmelse, hvis der foreligger særlige omstændigheder, herunder hensynet til den enkelte elev. Det er således vigtigt, at eleverne under prøven har optimale muligheder for at løse opgaven.

Censor/censur

henvisning til prøvebekendtgørelsens § 51

Prøveform- og prøveforløb

Prøven er en praktisk/mundtlig prøve.

Eleverne fremstiller et produkt i praksis på baggrund af et prøveoplæg, som læreren har udfærdiget. Alle elever arbejder individuelt med det samme prøveoplæg. Eleverne vil undervejs blive eksamineret i valg af materialer, teknikker, fremgangsmåde, overvejelser om form, funktion og æstetik, som angår fagets kompetencemål og færdigheds og – vidensmål. Prøven tilrettelægges med henblik på at dokumentere graden af målopfyldelse.

Prøven i håndværk og design som valgfag er opdelt i følgende faser:

1. Tilmelding til prøven: Skolen meddeler Undervisningsministeriet, hvilke hold/elever der ønsker at aflægge prøve.

2. Læreren forbereder prøven: Læreren udarbejder en undervisningsbeskrivelse og ét prøveoplæg.
3. Prøvematerialet sendes til censor: Undervisningsbeskrivelse, prøveoplæg og oplysninger om praktiske forhold vedrørende prøveafholdelsen skal være censor i hænde senest 14 kalenderdage forud for selve eksaminationen.
4. I den sidste del af undervisningen får eleverne udleveret prøveoplægget, som består af en opgave og eventuelle bilag.
5. Til udførelsen af opgaven får eleverne:
 - a. 60 minutter til planlægning, hvor kun læreren og de elever, der skal aflægge prøve, er til stede.
 - b. Op til 7 lektioner samlet på en dag, hvor kun læreren og de elever, der skal aflægge prøve, er til stede til påbegyndelse af det praktiske arbejde.
 - c. 4x60 minutter til den mundtlige prøvetermin, hvor censor og lærer er til stede, og hvor eleverne færdiggør deres produkter. Denne del udgør selve eksaminationen.
6. Bedømmelse af elevernes præstationer sker i umiddelbar forlængelse af de fire timer. Der gives individuelle karakterer.

Planlægningsdelen handler om, at eleverne skal gennemgå en researchfase for at opnå en bred forståelse for temaet. Der udvikles ideer til, hvordan eleverne kan arbejde med prøveoplægget. Her vil de få mulighed for at sparre med andre elever og læreren. Planlægningsdelen og den efterfølgende del, hvor eleverne påbegynder arbejdet med prøveoplægget i op til 7 lektioner på en dag, kan enten lægges i undervisningen eller i prøveterminen. Igennem de 7 lektioner har eleverne mulighed for lærervejledning. Eleverne arbejder individuelt.

Det er en god idé, at læreren registrerer, på hvilken måde de elever, som går til prøve, arbejder og griber tingene an. Dette kan med fordel noteres i et vurderingsskema udarbejdet til netop den opgave.

Det er vigtigt, at eleverne ikke bliver færdige med deres produkter i løbet de 7 lektioner, da færdiggørelsen skal finde sted i løbet af prøvens sidste fire timer, hvor censor er til stede.

Under eksaminationen, som er de fire sidste timer, hvor lærer og censor er til stede, arbejder eleverne individuelt med deres produkter. Der foregår en samtale om arbejdet mellem elev, lærer og eventuelt censor, der kan stille uddybende spørgsmål. Læreren *må ikke* instruere og hjælpe eleverne under prøven. Eleverne skal kunne forklare og begrunde deres valg af designproces og produkt. Denne begrundelse indgår i bedømmelsen.

Når de sidste fire timer er afsluttet, forlader eleverne lokalet, hvorefter lærer og censor foretager en bedømmelse af produkterne samt af elevernes begrundede valg af fremgangsmåde og produkt. Når hver elev har fået sin bedømmelse i form af en talkarakter, er prøven afsluttet. Det vil sandsynligvis være til gavn for eleven, hvis lærer og censor mundtligt begrundet karakterfastsættelsen.

Prøveoplæg

Prøveoplægget skal udarbejdes af læreren og består af en formuleret opgave og eventuelle bilag. Et bilag kan for eksempel være en illustration eller billedmateriale til inspiration. Opgaven skal formuleres, så alle fagets kompetenceområder inddrages. Der skal kun udarbejdes én opgave pr. hold, der går til prøve samtidig. Alle opgaver skal kunne løses i hårde materialer, bløde materialer eller i en kombination af hårde og bløde materialer og have individuelle løsningsmuligheder. Alle elever skal kunne udføre opgaven.

Undervisningsbeskrivelsen skal danne udgangspunkt for prøveoplægget, som alsidigt dækker alle tre kompetenceområder.

Opgaven skal være så bred, at den giver mulighed for individuelle processer og løsningsmuligheder. Opgaven udformes, så den fagligt svage elev har mulighed for at løse den, samtidig med at der er udfordringer nok til den dygtige elev.

I opgaven skal der være en balance mellem bundne krav og frie valg. Hvis opgaven er for styrende på grund af for mange bundne krav, får den enkelte elev ikke mulighed for at vise sin kreativitet og selvstændighed og for at arbejde ud over det almindelige niveau.

Det anbefales, at der angives et tema for opgaven, for eksempel "Affald" eller "Sundhed". Temaet følges op med mere præcise krav til opgavens løsning, for eksempel krav om bæredygtighed og eksempler på re-design af affald. Hvis temaet er re-design, kan et krav være, at produktets funktion eller materialer er bæredygtige. Fx kan materialerne være genbrugstøj eller møbler, eller produktets funktion kan være rettet mod bæredygtighed.

Opgaven indeholder dermed specifikke krav kombineret med forslag til valgmuligheder inden for form, funktion, detaljer, materialer og teknikker.

Eksempler på prøveoplæg

Eksempel 1:

Tema: Affald – Hvordan kan vi bruge affald på en ny måde, der skaber værdi for andre?

I Danmark er vi optaget af at skabe gode muligheder for at komme af med vores affald, og af hvordan vi kan genbruge noget af alt det, vi smider ud. Oplægget bygger på re-design af affald i et alsidigt udvalg af materialer lige fra bløde til hårde materialer. Spørgsmålet kunne indkredse kravene ved flg.: "Kan man designe gode brugbare ting af det vi smider ud? Kan genbrug af affald erstatte indkøb af nye produkter?"

Til prøven i håndværk og design skal du udarbejde et produkt, hvor du tager udgangspunkt i udfordringen med affald, som en kilde til at designe noget nyt, der kan skabe værdi for andre.

Du kan vælge at lave dit produkt i bløde materialer, hårde materialer, eller en kombination af bløde og hårde materialer.

Med inddragelse af dit produkt skal du kunne redegøre for designproces og håndværk, det vil sige forarbejdning, valg af materiale, samt hvordan du er kommet fra idé til dit færdige produkt.

Eksempler på produkter til dette prøveoplæg kunne være forskellige typer af beklædning, møbler, lamper, affaldspresser, m.m.

Eksempel 2:

Tema: Sundhed – Hvordan kan vi skabe et produkt, som tilgodeser glæden ved at bevæge sig?

Vores samfund bærer præg af, at vi har fokus på sund livsstil.

Til prøven i håndværk og design skal du udarbejde et produkt, hvor du tager udgangspunkt i temaet sund livsstil og dét at bevæge sig.

Du kan vælge at lave dit produkt i bløde materialer, hårde materialer, eller en kombination af bløde og hårde materialer.

Med inddragelse af dit produkt skal du kunne redegøre for designproces og håndværk, det vil sige forarbejdning, valg af materiale, samt hvordan du er kommet fra idé til dit færdige produkt.

Eksempler på produkter til dette prøveoplæg kunne være sportstøj, redskaber til træningsbrug indendørs eller udendørs, legeredskaber der motiverer til bevægelse, m.m.

Hjælpemidler

Eleverne må medbringe og anvende egne noter og andre hjælpemidler, som de føler sig fortrolige med.

Eleverne skal i den daglige undervisning opnå fortrolighed med de hjælpemidler og redskaber, som anvendes i undervisningen, så de kan anvende dem til prøven.

Når det gælder eldrevne maskiner, computere og andre hjælpemidler, der er til stede i begrænset omfang, må der ved opgaveformuleringen tages højde herfor, så der ikke opstår unødvendig ventetid for eleverne. Det vil være hensigtsmæssigt, hvis der for eksempel på selve prøvedagen er flere computere til rådighed, ligesom det er bedst, at eleverne har mulighed for at anvende hver sin symaskine.

Det er tilladt at benytte internetbaserede hjælpemidler til prøven. Eleverne kan fx bruge internettet til at få adgang til egne noter, opslagsværker, digitale programmer m.v. Det er ikke tilladt at kommunikere utilsigtet, fx via sociale medier. Adgangen til internettet kan foregå på computere eller tablets, men ikke via mobiltelefoner eller smartphones. Eleverne skal både orienteres om regler for brug af internettet og konsekvenserne af snyd under prøverne. Adgangen til internettet forudsætter, at skolelederen gennem tilsyn og it-foranstaltninger sikrer, at eleverne ikke overtræder reglerne.

Bedømmelse

Karakteristik af den fremragende præstation (12)

Præstationen er fremragende, når:

- eleven under hele forløbet arbejder koncentreret og velovervejet med den valgte designproces
- der er en tydelig sammenhæng mellem prøveoplægget, elevens skitserede idé, arbejdets planlægning og selve produktets udformning
- eleven viser stor sikkerhed i anvendelsen af redskaber, værktøj, maskiner og forskellige teknikker
- der benyttes et hensigtsmæssigt og bredt udvalg af materialer til opgaven
- eleven har en sikker viden om materialers anvendelsesmuligheder, kvalitet og egenskaber
- produktet fremstår med ingen eller få uvæsentlige mangler, har et personligt præg og signalerer funktionel og æstetisk værdi
- prøveoplæggets opgave er løst på fremragende vis, og elevens teoretiske overvejelser, såvel under arbejdsprocessen som i den afsluttende formidling, leveres med overbevisning.

Karakteristik af den gode præstation (7)

Præstationen er god, når:

- eleven arbejder koncentreret og overvejende sikkert med den valgte designproces
- der i store træk er sammenhæng mellem prøveoplægget, processens faser og selve produktets udformning, mens kortere perioder med usikkerhed kan forekomme undervejs
- eleven viser overvejende sikkerhed i anvendelsen af redskaber, værktøj, maskiner og forskellige teknikker og demonstrerer et stabilt kendskab til anvendelige materialer og teknikker
- produktet fremstår som færdigt – eller stort set færdigt – og signalerer såvel funktionel som æstetisk værdi, mens elevens teoretiske overvejelser, såvel under arbejdsprocessen som i den afsluttende formidling, fremstår forholdsvis tøvende og ustruktureret
- opgaven alt i alt vurderes til at være løst på en god måde, men med en del mangler
- eleven under hele forløbet arbejder koncentreret og velovervejet med den valgte designproces.

Karakteristik af den tilstrækkelige præstation (02)

Præstationen er tilstrækkelig, når:

- eleven arbejder usystematisk og noget usikkert med den valgte designproces
- der er delvis sammenhæng mellem prøveoplægget, processens faser og selve produktets udformning
- der kan forekomme længere perioder med usikkerhed undervejs
- elevens anvendelse af redskaber, værktøj og maskiner er præget af en vis usikkerhed
- materiale- og teknikvalg er enkelt og holdt inden for det, som er mest oplagt og enkelt at bruge
- produktet fremstår som færdigt – eller delvist færdigt – men med flere væsentlige fejl, hvilket begrænser den funktionelle og æstetiske værdi
- elevens teoretiske overvejelser gennem det samlede forløb er meget begrænsede
- det vurderes, at eleven kender til enkle, praktiske, håndværksmæssige arbejds- og udtryksfor-

mer, men tydeligvis mangler et mere sammenhængende overblik

- løsningen på den stillede opgave fremstår som færdig, eller delvist færdig, men med flere alvorlige fejl, hvilket forstyrrer den visuelle kommunikation.
- eleven kender til enkle, praktiske, håndværksmæssige udtrykseffekter, men tydeligvis mangler et mere sammenhængende overblik.

Prøve på særlig vilkår og fritagelse

I henhold til prøvebekendtgørelsens § 28 skal skolens leder tilbyde særlige prøvevilkår til elever med psykisk eller fysisk funktionsnedsættelse eller tilsvarende vanskeligheder, når dette er nødvendigt for at ligestille disse elever med andre i prøvesituationen.

Tosprogede elever og elever, der er ankommet sent i skoleforløbet kan medbringe ordbøger fra eget sprog til dansk, fra dansk til eget sprog eventuelt via et tredje sprog, uden at dette betragtes som en særlig tilrettelæggelse af prøven.

I prøvemappen på ministeriets hjemmeside www.uvm.dk/fp - afsnittet: Prøve på særlige vilkår. findes vejledning, som beskriver vilkår og muligheder for at tilrettelægge prøve på særlige vilkår i de enkelte fag.

Fritagelse for aflæggelse af en obligatorisk prøve

Skolens leder træffer afgørelse om at en elev, for hvem prøveaflæggelse på grund af betydelig funktionsnedsættelse eller utilstrækkelige danskundskaber ikke skønnes hensigtsmæssig, kan fritages for at aflægge folkeskolens obligatoriske prøver. Afgørelsen om fritagelse forudsætter, at der er forinden er taget stilling til, om eleven vil kunne aflægge prøve på særlige vilkår.

Fritagelse kan omfatte en eller flere prøver eller delprøver. Fritagelse kan fx ske for følgende typer af elever:

- Elever med multiple funktionsnedsættelser uden verbalt sprog
- Elever med svære generelle indlæringsvanskeligheder
- Elever der lige er ankommet til Danmark, og som ikke taler eller forstår dansk i et omfang, så deltagelse giver mening

Du kan læse mere om fritagelser i vejledningen – www.emu.dk.

Bilag 1

Bekendtgørelse

Frivilligt prøvefag (valgfag)

20. Håndværk og Design 20.1. Prøven er praktisk/mundtlig.

20.2. Der udfærdiges en undervisningsbeskrivelse, der omfatter oplysninger om undervisningen inden for hvert af de centrale kundskabs- og færdighedsområder. Desuden anføres oplysninger om organisationsform, og hvor mange timer/lektioner det i alt er besluttet at anvende til prøveafviklingen.

20.3. For hvert hold stilles der en opgave der skal kunne løses i hårde materialer, bløde materialer og en kombination af hårde og bløde materialer og rumme mulighed for individuelle løsningsmuligheder. Til udførelse af opgaven gives 1 time á 60 min. til planlægning af designforløbet samt én arbejdsdag på indtil 7 undervisningslektioner á 45 min., hvor eleven påbegynder opgaven, samt 4 timer á 60 min. i den mundtlige prøvetermin, hvor censor er til stede.

20.4. Ved prøven må alle hjælpemidler benyttes.

20.5. I bedømmelsen indgår elevens begrundede valg af designproces, fremgangsmåde og produkt.

20.6. Der prøves i at kunne fremstille et konkret produkt i en designproces, hvor eleven planlægger designprocessen, og i den mundtlige samtale beskrives de valg eleven har truffet undervejs i designprocessen, og gennemfører forarbejdningsforløbet fra idé til færdigt produkt, - anvende hensigtsmæssige arbejdsgange, - bearbejde materiale i en håndværksmæssig fremstilling med fagets almindelige redskaber, værktøj og maskiner og - formgive og fremstille et produkt, med en innovativ og entreprenant tilgang, der har æstetisk og funktionel værdi.

20.7. Der gives én karakter.